

IZ DNEVNIKA

Čedo Žic

7. 1. 1939.

U Španiji Franko napreduje, tako javljaju, a već bi po njihovoj morao biti u Rusiji. Simpatišem sa Madridom i Barcelonom, demokracija i crveni moraju da pobjede, ako ne sada a ono kasnije, to je logični i potrebni, nužni tok historije, apsolutizam, demokracija — socijalizam, to je razvitak čovječanstva.

Hitleru i Musoliniju i sličnima je odzvonilo, ne možda momentalno, ali vreme će da ih izbriše iz historije, oni su veliki balvani koji su pokušali da zaustave tok historije, prema tome će biti i nagrađeni. Oni su velike ništice i grozne crne mrlje, na baš ne ružičastom toku ljudske historije.

9. 1. 39.

Stižu djaci! Praznici su završeni, kuća nauke otvara svoja vrata ponovno...

Opet će da počnu preslušavanja, opet će htjeti da nas uvjere u jedan troimeni narod, opet će, po svoj prilici, da nam dokazuju nepogrešivost i čistoću hrišćanskih dogmi, opeć te da uništavaju u nama osjećaje koji se nužno razvijaju kod svakog načitanog čovjeka, opet će da indirektno ubijaju u nama čovjeka, opet će se ludjački krug brže da zavrti; opet će i opet će...

Škola počinje, djaci stižu!

18. 1. 39.

O političkom previranju se ništa za sada nezna! Mi očekujemo sve pa i najgore!

Danas je godina dana od smrti Branislava Nušića! Nušić je velika ličnost, sjajan pisac, talent za stvaranje komičnih zapletaja i za

njihov još komičniji rasplet! Pun sarkastične ironije za sve ono trulo, sjajno upravo genijalno znao je sadašnjost prenijeti u prošlost, a da se zna da je sadašnjost!

Izgleda da ga službeni Beograd nije trpio, previše ih je izložio smijehu publike! Uostalom taj Beograd još mnogo toga nije trpio i ne trpi! Slava Nušiću!

24. 1. 39.

Danas! Pisali smo njemačku zadaću! Sigfrid: Glupost njemačka sredovjekovna! Bog zna jeli Sigfrid bio rasni Nijemac?! to pitanje bi trebalo svakako rasčistiti!

26. 1. 39.

Franko je zauzeo Barcelonu!

Ali sve nade nisu izgubljene! Ako Franko i pobjedi on je izgubio!
U nadi se živi!

28. 1. 39.

Novine javljaju triunfalan ulazak Franka u Barcelonu, nose ljube vojnike, konje!!!

Jadnog li triunfa: od Adis-Abebe — preko Beča-Münchena — evo još jedan triunf — podlosti, neslobode i pokravenosti! Triunf za triunfom. Evropa pliva u ovakvim triunfima. Biće ih još?! Diktatori će se već pobrinuti da nam ih prirede. Pirove pobjede, triunf laži to je karakteristika trećeg decenija dvadesetog stoljeća...

I Evropa će konačno jednom da se probudi! Amerika je spremna! A onda ćemo i mi da slavimo triunf — ali triunf koji se neće nikome da gadi! Triunf ljubavi, sloge i slobode, triunf jednakosti! Purpurni triunf, triunf purpura koji će da prikrije svojom sjajnošću crnu kloaku evropske istorije trećeg decenija dvadesetog stoljeća! Triunf u slavi svih onih koji su pomogli da se taj triunf ostvari...

Triunf će doći, on je neminovan!

14. 3. 39.

Češke više nema! Slovačka je samostalna država, a u Češku marširaju njemačke, Hitlerove trupe, praška radio stanica svira »Deutschland über alles«

Hitler će skoro na Hračane!

Skandal, sramota. Tragika jednog naroda! Češko-slovačka više ne postoji!

15. 3. 39.

Grozan kaos nastat će u Evropi!

Češke nema; Franko slavi konačnu pobjedu! Životinje bez pameti; krvoloci bez srca, avanturiste bez skrupula i obzira, bezbošci koji

vjeruju u — divljaka Hitlera, Musolinija, slave svoj triunf, triunf ropstva.

Ali ovo će netko da plati!

18. 4. 40.

Priznajemo S. S. S. R., naša delegacija krenula je u Moskvu! Sporazum pa makar i trgovački, S. S. S. R. i Jugoslavija, je davna želja svih poštenih građana Jugoslavije, jer komunistički konzulat u Beogradu je...

Konačno smo krenuli korak dalje!

Sporazum S. S. S. R. i Jugoslavije je senzacija dana, je potreba dobe, želja svih poštenih, nada svih ljudi koji žive za budućnost.

Važan datum, važan događaj, dragi događaj, događaj od koga se mnogo očekuje, jer oni su u Beogradu. Oni su prešli Karpate premda su i prije već bili ovdje. Oni s nama, oni su za nama. Mi hoćemo da postanemo »Oni«.

Mi smo ljudi budućnosti, ljudi za budućnost, ljudi zbog budućnosti. Oni su u Beogradu... bliže, sve bliže i bliže

čuje se koraka bat
glas milijuna se diže.

Oni su u Beogradu. Mi i oni! Postat ćemo jedno, svi ćemo postati jedno »Oni«

Oni, oni, oni...

1. 5. 40.

... Naš prvi maj...

Naš prvi maj je simbol svih naših borbi za bolji svijet, za novo uređenje, svih drugih borbi, od onih u starom Egiptu — pa do danas svi naših borbi od — Tihog do Atlantskog — po opet do Tihog okeana — jer sve su one naše — pa vodile se one u Kini, u Americi, u starom Egiptu ili u Starom Rimu — jer veže nas jedna čežnja, jedna ljubav, jedna misao stvoriti novi, bolji, pravedniji svijet... svijet malog radnog čovjeka.

14. 5. 40.

Opet škola! Posljednji dan! Bio sam na istrazi! Pisali su zapisnik! Ništa! Glupost!

Defar vodi istragu; a direktora nema ni blizu! A pita takva glupa pitanja da je senzacija! Jeste li dali knjige »Dinamit« i »Djetinjstvo« od Gorkoga kolegici Denoni? Jasno da jesam! Pa onda — zašto sam se interesirao za Molotovljev govor koji je Keršić uzeo? Glupost — zašto se interesiram — to može samo Defar da pita!! Jesam li vidio letak protiv »Hrv. junaka« — Kako da ga nisam vidio, kad ga je Anzulović sastavio, a ja sam ga tiskao, ali srećom oni to neznaju i

samo takve gluposti! Galantić i Anzulović su također bili na pre-
slušavanju!

Sada se vode dve istrage: protiv »komunista« i protiv ljotiće-
vacca, skoro čitava viša gimnazija, (...) svih 25% djaka, je upleteno u ove
dve afere...

Veselo je sada u školi, interesantno...

2. 8. 40.

Danas iza večere šetao sam sa Diminićem Dušanom! Kolosalan
dečko! Svršeni pravnik! Komunista. Bio je najprvo na Sušaku kod
policije, po sudu, onda u Lepoglavi, a sada je interniran u Krku.

Divan drug! Češće ću ići sa njime, mnogo se toga ovako dozna.

Pričali smo o prilikama u Krku, na gimnaziji, na selu! U Sušaku.
O tome kakvu literaturu treba davati onima koji se tek odgajaju...

Odličan drug...

8. 8. 40.

A inače — počeo sam da čitam, mnogo da čitam! Pa to mi je
stvarno jedini posao u Krku!...

17. 9. 40.

Popodne sam šetao sa Rikom, frizerom; dogovorili smo se za rad,
za pravednu stvar, za stvar bolje budućnosti: naime: ja ću raditi sa
gimnazijalcima; a od drugih drugova biti ću u vezi samo sa Rikom;
dobit ćemo naše listove i našu štampu; tako da sad se po prvi put
počinje u Krku da radi ozbiljno i organizirano...

20. 9. 40.

Jedino što mnogo radim to je čitanje. U zadnje vrijeme mnogo
čitam: Zlosretnica, Ravnodušni ljudi, Konfekcija, Moj život, Biltene,
upravo gutam stranice!

23. 9. 40.

Iza večere razgovarao sam sa Rikom; dao mi je knjige, počinjemo
ozbiljnim radom...

15. 10. 40.

Potpuno ništa nova! Radim dijalektiku! Riko je danas odputovao
Videćemo preko koga ću sada da dobijem literaturu...

12. 11. 40.

Dobili smo instrukciju o konspiraciji! Pročitao sam ih dečkima.

14. — 18. 11. 40.

Doznao sam jednu neobično zgodnu stvar koja bi u izvjesnom momentu mogla da znači ljetovanje u Lepoglavi — naime da je od Sušačke policije došao povjerljiv akt, u kojem me se tretira kao opasnog komunistu, čak centar propagande — u svakom slučaju komplimenti...

Pismo nisam dobio nikakvo, a paket — mislim da bi on čak mogao biti uzrok ovog cirkulara! Ali vidjet ćemo...

25. 11. 40.

Randić je izvršio svoju dužnost!

A danas sam obradio — od Lenjina »Karl Marx«!

15. 12. 40.

Popodne je osnivačka skupština Sportskog kluba u Krku! Osnovali smo naš klub, premda ima u njemu naših protivnika, mislim da smo konačno učinili korak dalje! U odboru su naši ljudi u većini — a onda je sve dobro.

31. 12. 40.

Večeras je klupska zabava — A da se monotonija Krčka prekine noćas su pobacali letke protiv kluba — sumnjičeći nas kao komuniste...

Ipak, zabava je uspjela! Štimung odličan — zabavljanje odlično — bio sam neka vrsta konferansijera — a najprvo sam bio administrator pa plesač da ... 1. 1. 1941. počnem piti i onako...

Danas na »Novu godinu« donio sam odluku da neću više pušiti.

Zgb, 5. 3. 41.

Rešivši taj posao za tatu — otišao sam do Bolfeka. Anti Dühring nisam dobio — ali dobiti ću ga sutra; a »Razvitak Socijalizma od utopije do nauke« kao i »Manifest« potražio sam kod Trinajstića tako da ću i to sutra dobiti...

Tu sam i uzeo knjige za Diminića — tako da sam obavio sve što mi je u Krku naređeno...

6. 3. 41.

Od Bolfeka sam dobio Anti Dühring; a od Trinajstića brošure i knjige za dečke u internatu...

12. 3. 41.

Opet sam jednom prekršio svoju riječ. Rekao sam — neću tako skoro prekoračiti prag Gottvaldovih, a danas sam bio u kući. Zašto? Zato što tamo stanuje B...! Zato što me B... zvala! Zato što je volim...

Osjećam da mi je bilo teško — ne dolaziti k njoj; Ali svejedno još nisam sjedio u fotelji, još nisam bio u njenoj sobi...

Bio sam slab — nisam održao svoju riječ u tako malom! Međutim, znam da je veća stvar — održao bi je! Izgledalo mi je blesavo, da stojim pred prozorom — da razgovaram s njima, a da ne udjem — jer oni mi čak nisu ni branili što ja dolazim popodne —; i čim mi je B... rekla udji; ja sam odlučio da udjem.

26. 3. 41.

Izgleda da će me osloboditi partijskog rada kroz jedno 3—4 mjeseca! Dok se rješim tog ispita...

27. — 28. 3. 41.

Jesam li postao gluv za događaje koji se odvijaju oko mene! Nisam! Tek mislim na to kad ću da vidim B... kad ću da opet budem s njom! Danas ipak moram da upišem ovo mnoštvo suprotnih, kotradiktornih događaja, gledajući in retrogradno kroz prizmu vremena od nekoliko sati.

Cvetković i Cincar-Marković otišli su u Beč i potpisali naš pristup »trojnom paktu«! Vratili su se iz Beča ravno u zatvor jer su generali izvršili državni udar; Petar II se je proglasio punoljetnim, došla je nova koncentracijska vlada! A noćas je proglašeno strogo pripravno — mobilno stanje. Izvjesne čete su i mobilizirane (one za čuvanje granice i obale); očekuju se daljnja naredjenja.

To su bili objektivni događaji uz koje su vezane nebrojene psihičke pojave, koje sve uz sumornu kišu, i jako jugo stvaraju jednu strašnu, pretiskajuću atmosferu.

Žene plaču, ljudi su blijedi i nervozni, svi se nekud žure, a uopće nemaju posla!

Dudu sam držao jutros u krilu, i igrao se s njom! Nekako samo po sebi, nesvjesno, spontano došlo mi je da ju pitam:

— A ako sutra budem morao u vojsku!

— Ne, neće Tebe u vojsku —! Ali ako me ipak pozovu!

— Kad se vratiš donet ćeš mi čokoladu! — Naivno djetinjiski ne shvaćajući mislila je da je to putovanje na izlet kao u Zagreb!

Morao sam se nadati takvom odgovoru! a neznam zašto strašno me se je dojmio taj odgovor. Siguran sam: ako me pozovu — ako!se vratim neću zaboraviti da joj donesem čokoladu.

29. — 30. 3. 41.

Politička je situacija zamršena! Mislím na medjunarodne događaje. Naši sve više pozivaju u vojsku; (Sonjin tata je također u vojsci!) Talijani su na motorima, a danas se spremaju da svi napuste Krk.

Medjutim nisam uzbudjen, niti uplašen — čudim se sam sebi — gdje su svi drugi izgubili glavu, — ja sve to ravnodušno gledam, posmatram.

Vojska prolazi Krčkim ulicama, a sve te njihove uniforme, koje ću na nekoliko dana možda i ja da navlačim na sebe, izgledaju mi kao neka neuspjela, provincijska diletantska predstava; čini mi se kao da se radi o nekom trećem, a ne o meni i mojima...

Možda to izgleda kao da sam djete koje ne razumije sve to, koje ne pozna sve to! Ali ja sam ravnodušan kao da se o njihovim (to njihovim znači »tudjim«) a ne o našim kožama radi...

Vojska stupa Krčkim ulicama, sutra ću možda na frontu — a sve mi izgleda kao predstava — u kojoj sam čak i ja sam glumac...

Pa i jeste ovo predstava...

31. 3. 41.

Duhovne vježbe! »Te deum« za kralja. Talijani evakuiraju Krk! Na brzinu sastavljamo račune za njih.

1. 4. 41.

Talijani su evakuirali Krk; nose se stvari na parobrod, ljudi predaju ključeve svojih kuća znancima na čuvanje; — osjećam viziju napuštanja. Vojska sjedi i večera! Dolazi vizija klanja. Njemci nas provociraju — sve bliže i bliže — dolazi vizija — krvi, smrti... jedemo težak kukuruzni kruh — a iz njega se smije vizija glada!

6. 4. 41.

Ležao sam u krevetu, i baš se mislio ustati da odem do Sonje, mama je stajala na pragu i netko je govorio kako je Malinska bombardirana, dva lica ranjena... odmah sam pomislio na Stokića — zar već danas da počnu neprijateljstva...

Na ulici je već alarm, ljude tjeraju u vojsku, čete se popunjavaju — a stižu i nove vijesti, — Njemci su nas napali sa Bugarske granice! Neprijateljstva su počela, Jugoslavija je u ratu, Krk je ostao bez saobraćajnih sredstava.

Danas je Jugoslavija u ratu! Važan je to događaj — to znači naši životi — a ipak nije djelovalo na mene!

7. 4. 41.

Već je drugi dan rata! . . .

Danas je tako strašan dan! Kiša, blato je svuda, vojna komisija je došla da rekvirira sanitetski materijal . . .

15. 4. 41.

Pred tri godine i mjesec dana, Njemci su okupirali Češku. Pred mnogo godina i mjeseci dana ubijen je Gaj Julije Cezar; Pred 20 godina manje 10 dana Talijani su napustili otok Krk; Danas — Talijanske trupe su ponovo u ime Nj. V. Kralja i Cara uzeli u posjed otok Krk. Danas — proglašeno je Legge Marziale . . .

Rano, rano jutros dok sam još sanjao — (ne sjećam se o čemu) — možda o B . . ., čuo se je šum sličio je na avionski.

Već davno nismo u Krku vidjeli parobroda, već dugo nismo čuli njihovu buku! A danas došlo je dvadesetak brodova; obučen u kaput, nagnut na prozor, gledao sam u hladno proljetno rano jutro, pokriveno oblacima, u kojem se čuo strašan zvuk, akordi jednog molla, strašna simfonija neizvjesnosti, jer to je već bila žalosna budućnost . . .

U zelenim sivim uniformama, trčećim korakom prešli su talijanski vojnici preko trga, da ih se drugi odred, pa treći, pa odred sa topovima zaustavio na trgu.

Gledao sam! Vidio sam! Na Rajčićevoj kući visjela je hrvatska zastava. (. . .) Jedan italijanski vojnik uzverao se je na prozor, jednim spretnim potezom — nestalo je hrvatske zastave, jedna trobojna krpa, koja od danas ne smije da se vije — jer ne dozvoljavaju nam da vije — i gledamo jedan fragment, jednu fikciju . . .

Krk je okupiran po Italijanskim trupama . . . Vojnici stupaju, vojnička čizma lupa po krčkim ulicama, vojnički kamioni lete Krčkim ulicama . . .

Krk je okupiran po Italijanskim trupama . . . Fikcija hrvatske zastave više se ne vije, talijanske zastave lepršaju po Krku . . .

Krk je okupiran po Italijanskim trupama . . .

Škole su zaposjednute po vojsci, iluzija da će B . . . doći u Krk da nastavi školu gubi se, pred prehladnom i prekrutom realnošću.

Krk je okupiran po Italijanskim četama.

16. 4. 41.

Dvojica su predvedeni na žandarmeriju! U Aleksandrovu su počeli hapšenjem! . . .

Stvarno je ovo predstava: popodne su Italijanske trupe zauzimale na juriš Krk — za filmovanje — Film i predstava — ali dobro režirana; tim strašnja za nas glumce — koji nismo akteri komedije nego objekti!

Perspektive su tako tamne, tako tmurne — izgleda kao kruta činjenica, a opet je predstava . . .

Prvi put nakon dugo vremena nisam sposoban da analiziram sebe — ne bi htio biti egoista, i mislim da nisam; ali — zaljubljen sam...

Ne pišem zbog nje ovaj dnevnik, jer dnevnik sam pisao i prije nego sam išao njome, ali pisat ću sada redje, i...

22. 4. 1941.

Danas su prve žrtve odveli u internaciju! Njih osam! Danas su stigli i financi. Izgleda da neće biti nesnosno živjeti u Krku — ali će malo po malo svaki dan po neko da otputuje u logor.

23. 4. 1941.

...Dvadeset i treći april — danas smo nešto načuknuli da se tati sprema internacija. — I mjesto što sam večeras trebao da nadjem B., možda ću sutra ostati bez oca! Možda ću sutra gledati brod koji mi tatu nosi — u Kalabriju, Siciliju..., i ostati da vodim apoteku da brinem za ostale Dubravku, Mirjanu, Branka, mamu! Da živimo u vječnom strahu, da me svaki dan izbace sa onoga što su mi roditelji sticali godinama, gdje su ostavljali potoke svoga znoja, godine svoje mladosti, da se mogu svaki čas naći na ulici, bez ičesa — gladan, gol —

Zar se ne bi trebao danas da pitam: a neću li uskoro ja stopama svoga oca...?

Sve izgleda tako crno, bezizgledno! A opet ja se nadam... vjerujem... osjećam se jakim da ne popustim u ovoj borbi da izadjem pobjednik u ovoj borbi! Borbi koja mora po svojoj nužnosti da završi našom pobjedom, ali u kojoj bi mogao makar i pobjeđivši ne dočekati pobjede...

26. 4. 41.

Iščekivanje!

Moramo da prefarbamo hrvatske natpise na radnjama.

Vojnici koji su do danas bili u Krku — odlaze; a novi su već došli...

Još nisam osjetio glad...

30. 4. 41.

Dan Zrinjskih i Frankopana. Glupo je to — lani sam još morao da slušam glupo predavanje na glupu temu; a danas sam sam htio ići na zadušnice — bio bi možda kažnjen! A ipak premda danas ne moram (čak ne smijem) da slavim Zrinjskog i Frankopana — ipak nema slobode.

Morati je označavalo veću slobodu — nego ne smjeti! Premda iluzorne su obe; ono je bilo iluzija slobode, a ovo je negacija...

A blizu su obe — obe znači samo progres ka oživotvorenju slobode — sutra je prvi maj...

Sutra je prvi maj! Oh — da bar simbol jedne ideje! Ideje slobode! znači bar i početak ostvarenja naših nada...

4. 5. 41.

Ona sutra putuje. Bog zna kada ću je opet vidjeti! Možda će to biti nakon dugog vremena — kad budemo stariji ljudi; a možda i nikada — ta tako malo vrijedi danas ljudski život — njegova vrednost jednaka je jednog kuršuma! ili jedne aveti gladi...

Živimo u čudno vrijeme!

5. 5. 41.

Htio sam da svrši rastanak! a želio sam da ona bude ovdje — ne samo ona nego i B... Prijatelji smo! Ona je otišla s parobrodom na kome je vijala talijanska zastava; da se vrati kući nakon učenja za ispit u Jugoslavenskoj gimnaziji! U tome i jeste čitava tragedija! tako je prirodno da se javljaju pitanja: kada? gdje? kako? da li ćemo se uopće ikada vidjeti...??

Upitnici, upitnici?? Vremena su tako čudna! Tako strašna; a ljudski život vrijedi tako malo...

8. 5. 41.

Trebalo bi ipak pokazati da živim; i da gledam! Talijani su u Krku — već dosta dugo! Nije to ni čudo da su u Krku kad smo ih dočekali zastavama, još manje je čudno ako se zna da su nas zauzeli na juriš; začuđuje da nas još nisu anektirali; a svakako najinteresantnije poglavlje ovog doba su ustaše, i »Nezavisna država Hrvatska«!

Simbolika do ugodna figura! Kad gledam kako »Ustaše« šalju svog povjerenika u Krk, kako ga svojataju za sebe, kako se igraju države i slobode; čini mi se kao kad se ja igram s Dubravkom tko će brže da trči!

Tati kažu Italijani: Ustaše su čvrsto uvjereni da će Krk pripasti Hrvatskoj, Artuković izjavljuje »ni pedlja Krka«; šalju ovamo plaće za činovnike i povjerenika. Osnovani su ustaško povjereništvo, izvjesili zastavu da ju za dva sata skinu, a da i oni sami za dvanaest sati dobe nalog »da se gube«...

Talijani su: ispisali čitav Krk parolama — Da čovjek hoće izgubio bi čitav dan da ih prepíše. Duce; Re imperatore, Ezercito gloriozo; Serbi; Viktoria... to je forma parola succus — glupost —; definicija svega toga: glupost izražena u neukusnom i nekulturnom obliku...

— Oni su: skinuli dvoglavog orla sa općine da namjeste lava (izgleda frankopanskog) i da skidajući orla prekrivenog Duceovom

slikom fućkali orlu... nije li to nesvjesno fućkanje ducce-u bilo nesvjesno naslućivanje...

24. 5. 41.

... Zato ja kao ljevičar osjećam dužnost, obavezu prema ideologiji da se skupa sa strankom borim! Ta borba nije predizborna buržujaska borba! To je borba dvaju uredjenja na život i smrt! Preko smrti predstavnika jednog i drugog! Za danas premda borba bjesni, ona je ograničena na ilegalan rad koji donosi sobom robiju i eventualno streljanje. Od kuda ja imam pravo da jedno stvorenje koje neizmjereno mnogo volim i koje znam da mene mnogo voli, vežem uz sebe i prisilim ju da nosi sve tegobe moje borbe?... Moja dužnost obaveza prema B., da joj nikad ništa ne obećam (jasno dok nema naše pobjede) — već da budem u takvoj poziciji prema njoj, da ako mi se nekad nešto desi, ostavim uvijek njoj mirnu savjest kad bude morala mene zaboraviti...

22. 6. 41.

Danas je dvadeset godišnjica da se rodio jedan malen šmrkavčić, jedno biće koje nije bilo svjesno svoga rođenja; možda bolje jedna mala hrpa mesa, koja je plakala, drečila se, ako joj je nešto godilo rastezala je lice u grimasu koja je trebala izražavati smjeh; masa koja je močila krevet; koju su svako toliko prevezivali, kojoj su pupak posipali žutim praškom da se ne inficira — kojoj su babe prorokovale da će dugo živjeti jer je plakao, koju su krstili — i kojoj su konačno dali ime — Čedo —, koju su svako toliko dojili...

Sve u svemu jedno sasvim obično radjanje uz liječničku asistenciju; tako da nitko nije mogao predvidjeti da će taj Čedo baš danas slaviti svoj dvadeseti rođendan, da će baš na svoj dvadeseti rođendan polagati ispit zrelosti — kao što u ostalom nitko nije mogao predvidjeti da će se roditi 22 — VI — 22! jer čim su ovo zadnje vidjeli ono pred tim su znali...

Uostalom jedno obično biće, koje nije bilo nego jedan broj u knjizi rođenih, jedna jedinica u broju prirasta pučanstva, jedan običan porod, koji uostalom ne bi bio ni važan da taj mali balavac koji se je rodio prije dvadeset godina nisi bio ti lično — Čedo...

Stvarno Čedo Tebi je danas rođendan! Ti stupaš u dvadesetu godinu! Uostalom Sonja Ti je čestitala rođendan. Možda će i B.; i ja Ti čestitam!...

Hvala Amice! — A' dragi Čedo uz rođendan želim Ti sve ono što si Ti želiš! A šta si Ti želiš? Da barem znam što Ti želimo?...

Amice! Čuj! znaš li što se danas desilo? U četiri sata izjutra nje-mačke trupe napale su Sovjetski Savez; zemlju Socijalizma...

Želim si! Skoru, punu i potpunu našu, moju i svoju! Svih nas i svih njih pobjedu...

Amice — želim da Te uskoro budem zvao: druže! — »Tovarišč« ...

Amice — stupam u dvadesetu godinu i čujem gdje zvonce označava svršetak predstave, jer počima pobjeda. Nekad (7. IV — 939) napisao sam: »Ne želim da mi dnevnik bude kronika svinjarija! Dosta svinjarija! Jer i triunf je svinjarija.«

A još jednom ranije: (28. I 939.): i Evropa će konačno jednom da se probudi — i onda ćemo svi zajedno da slavimo triunf. Triunf ljubavi, sloge i slobode; triunf purpura ...

Triunf će doći on je neminovan ...

Amice — druže ne čuješ li tutanj triunfa koji dolazi? Još žrtava; suza, krvi, mrtvaca i ranjenika! Ali zar ne čuješ buku gladijatora, robova, graditelja piramida i kineskog zida, Španjolskih mučenika, i Gubčevih seljaka, ruskih revolucionara i lepoglavskih žrtava, Seljaka iz Fontumare, i drugova iz »Mati« — Svi oni dolaze da slavimo triunf, pobjedu!

Amice — možda ju i nećemo dočekati, možda će nas i streljati ...

Ali druže — zar ne vidiš već slavoluke pobjednicima! Zar ne vidiš purpurnu zastavu ... Druže oni dolaze! Mi ćemo im u susret ...

A ja danas imam dvadeset godina ...

21. X 1941.

Bilo je to 21. X! U Krku! Rano — deset sati — Carabinijeri su trebali neke informacije — samo pet minuta! (Čudni su. Ti njihovi satovi!) Ali ja sam onda još 21. oktobra počeo da čekam da me zapitaju nešto, da im dam te informacije — a danas nakon dva mjeseca, nakon toga što se nalazim u Montecavalu. Čini mi se! kao da baš time što šutimo dajemo njima željne informacije ili možda oni hoće da nas zaštite da ne moramo u Krku da dajemo informacije!

Prvi dan u zatvoru u Krku brzo je prošao! U nekoliko razgovora sa mojima, u nekoliko razgovora kroz prozor sa Milicom, Nadom i Rosandom sa malo igranja u zatvorskom dvorištu u nekoliko riječi sa Mikom — a onda noć!

22. X 1941.

Jedna beskrajna noć — između štakora, buha, komaraca. Sa Rikom i Mrakovčićem! Bez sna ... sa uhom u stalnoj pažnji — tu noć su dovažali fratre.

Boje se bjega! Stalno svjetle u dvorište. Stalno lupaju vratima, a onda zora — Carabinijeri, lanci ... parobrod ... putujemo ...

U sudskoj čekaonici sjedili smo — čekali parobrod, a onda lanci su nam se našli na rukama, Riko i ja — Mrakovčić i Velčić, kroz grad, preko trga na parobrod ... U glavnoj ulici sreli smo tatu i mamu! Mama je zadržavala suze! zašto plakati! ... stvarno ja sam okovan — ali ponosan sam na te lance — danas su oni dokaz poštenja — a i nagovještaj skorog boljitka ...

27. X 1941.

...Trst... stanica... idemo napred... onji a suo posto... u Trstu smo...

Bilo je hladno jesensko več. Ruke vezane ne možemo do ogrijemo u džepu, a one druge zauzete su na koferima... Lidija stoji kraj nas — uz nju dva Andjela! divna je — gleda nas — ona ide u drugi zatvor — oprašta se: Do viđenja! Jednom se umire — divna je, htio bi da ju nadjem u civilu — a onda rugajući okrene se oko sebe: Gdje je moj kavalir! i odoše na tramvaj — mi smo još dosta čekali...

Coroneo — via Nizza — Slavan i čuven je taj Coroneo! Amice opasni su oni — Čuveni! Tajanstveno poluosvjetljeno je ovo predsoblje — uza zid jedan stol na njemu žarulja — drugo ne dospijemo da vidimo — već se otvaraju vrata — i žarko osvjetljen, mramorom obložen, zračan i čist pojavljuje se atrij... i već smo u njemu! Već su troja vrata zaključana za nama, nalazimo se u sigurnosti — okove se može i skinuti.

... Opetuje se Rijeka — ufficio matricula — podatke, otiske prstiju već sam dao kao da se već godinama bavim tim poslom — potpis. U atriju pregled — svlače nas do gola... olovku nisam uspio da prenesem... a jedna željezna vrata zatvaraju se — ja ulazim — u drugom dijelu zgrade — tišina je — Coroneo — (ovaj pravi već spava — tek koje uho sluša znatiželjne korake novodošlih — čekam pred stepenicama ja sam robijaš u Coroneu...

17. XI 1941.

Ležali smo u krevetu... A onda nenadano, izvanredno — vrata su se otvorila — ležeći na krevetu znatiželjno smo gledali što znači ovo otvaranje vratiju — bio je robijaš sa matricule. Žic — libretto — tutta la roba! vrata su se zatvorila — nakon što sam pružio libretto? Moment smo ostali tihi iznenadjeni a tada — hura! odlazi se... kuda?... Kući?... U drugu kaznionu?... U internaciju?...

Vrata se otvaraju, uzimam robu — idem za stražarom. Sve do sada nisam ni pomislio da će i drugi izaći, sada tek kad već izlazi van Riko, mislim ma to je s drugima, tko će još s nama? Mrakovčić? ili sami?...

Razgovaramo o Specijalnom sudu! Tek danas sam doznao od devetorice osudjenih na smrt — četvorica su pomilovani intelektualci, nacionalisti — Čermelj, Šćuka, Kaus i Sardoč — Bobek, Tomašić, Vandol, Kos i Ivančić streljani su u ponedjeljak 15. XII. negdje u okolici Trsta. Već od nedelje — priča mi Riko — oni su se nalazili u ćelijama u prizemlju — te su bile posebno okrečene sa jakim žaruljama, zabarikadiranim prozorima — po jedan na smrt osudjeni sjedio je u svakoj — i pred svakom dva stražara koja su ga pazila. —

...U ponedjeljak rano ujutro svu su petoricu otpremili autom, tada su drugovi njihovi jedan drugome vikali: »Naši fanti so šli«!

»Štiri so pomiloščeni« — da nakon toga drugovi koji su ostali zapjevaju — Crven je istok i zapad i Internacionalu...

... Questura — ulazimo. Velika zgrada — Čisto uredjena — u hodniku sjede agenti, daju nam foglio di via — ovaj iz Sušaka putuje kući — ja u Avelino, Riko i Raguzin takodjer — internacija... Mjesto carabinieri sa nama su agenti — mjesto lanaca slobodnim rukama nosimo kofere.

N a p o m e n a :

Smatramo svojom dužnošću da se prije svega iskreno zahvalimo sestri Čede Žica, prvog sekretara Kotarskog komiteta SKOJ-a za otok Krk, Dubravki Gabrić-Žic, što nam je omogućila da se upoznamo s dnevnikom njenog poginulog brata.

Čedo je dnevnik počeo pisati 1. siječnja 1939. godine, u sedamnaestoj godini života u Krku kao učenik gimnazije. Zadnji zapis bio mu je subota, 18. kolovoza 1943. godine u Manopollu (Italija), gdje je bio interniran poslije Montecavala. Vjerojatno je Čedo i dalje vodio dnevnik, ali na žalost taj nastavak nije pronađen. Smatra se da ga je imao uza se te strašne noći između 22. i 23. veljače 1944. godine, kada je izgubio život u ledenim valovima između Crikvenice i Šila.

Dnevnik je napisan u osam bilježnica na 648 stranica.

Naglašavamo da smo iz Čedinog dnevnika izdvojili dio građe — i to njen manji dio, kao i to da su tek rijetki zapisi jednoga datuma prenijeti u cjelini.

Prenesena građa je autentična u cjelosti bez vršenja bilo kakvih pravopisnih ili stilističkih ispravaka.

Izbor građe izvršili su Rikard Miler, Đuro Čudić, profesor na Krčkoj gimnaziji, te Franjo Matejčić, direktor ove škole.

**Spomenica
gimnazije »Čedo Žic«
u K r k u
1921 - 1971**

**K R K
1971**

KRČKI ZBORNIK

POVIJESNOG DRUŠTVA OTOKA KRKA
PODRUŽNICE POVIJESNOG DRUŠTVA HRVATSKE

SVEZAK 3

Urednički odbor:

dr BRANKO FUČIĆ

PETAR STRČIĆ (glavni urednik)

RIKARD ŽIĆ

RUDOLF ŽIĆ

Urednik ovog sveska:

FRANJO MATEJČIĆ

Slika na koricama:

ANTON DEPOPE (Motiv grba grada Krka)